

PRIKAZI NOVIH KNJIGA I ČASOPISA

ANNO DOMINI 1511: IDRIJSKI RAZGLEDI 56-1, IDRIJA 2011., 142 STR.

Idrijski razgledi, revija ki jo izdaja Mestni muzej Idrija, po navadi objavlja vse vrstne prispevke predvsem iz Idrijsko-Cerkljanskega območja. Predstavljena tematska številka naslovljena *Anno Domini 1511*, ki je izšla v začetku preteklega leta, pa je bolj zgodovinsko obarvana. Povod zanjo je bila petstoletnica idrijskega potresa, ki z magnitudo 6,8 velja za najmočnejši znani potres na območju Slovenije. Izid revije je sovpadal z dvodnevним posvetom 'Naravne nesreče v Sloveniji', ki ga vsake tri leta organizira Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenke akademije znanosti in umetnosti. Drugi dan posveta je potekal v Idriji in je bil povsem posvečen prav petstoletnici idrijskega potresa; potekal je točno na dan obletnice potresa (26. marca 2011). V tej številki revije so objavljeni prispevki, ki so bili predstavljeni na posvetu. Poleg tega je Mestni muzej Idrija isti dan na gradu Gewerkenegg odprl razstavo z naslovom 'Anno Domini 1511' posvečeno potresu in še nekaterim drugim dogodkom, ki so zaznamovali 16. stoletje na idrijskem in tolminskem.

Obletnica potresa je združila raziskave zgodovinarjev in seizmologov, tako da prispevki dajejo hkraten vpogled v takratno zgodovino ter seizmološke posebnosti tega dela Slovenije in konkretnega potresa. Dejstvo je, da seizmologi intenzitete zgodovinskih potresov ne morejo določiti brez zgodovinskih virov.

Prvi zgodovinski prispevek, ki sledi uvodni predstavitvi naravnih nesreč v Sloveniji, je napisal Matevž Košir (Arhiv Republike Slovenije). Predstavil je beneško vojno (1508–1516), ki je sovpadala s potresom, in je Habsburžanom prinesla Tolminsko, Idrijsko in Bovško, pa tudi »*finančni zlom*« monarhije (str. 56). Avtor piše, da je bilo leto 1511 na Kranjskem »... še posebej nesrečno, saj se je žito neizmerno podražilo in je lakota zadela številne ljudi. ... Poleg tega so stanovi opozarjali na veliko revščino, ki jo je potres še povečal, in na zelo ostro zimo v tem letu ...« (str. 40).

Sledi prispevek Rafaela Bizjaka, sicer arhitekta, o Idriji na začetku 16. stoletja, predvsem z vidika rekonstrukcije naselja ter modeliranja poplave, ki je prizadela Idrijo po potresu. Ob potresu se je namreč dolvodno od Idrije sprožil zemeljski plaz, ki je zajezil Idrijco. Nastalo je jezero s površino okrog 65 ha, ki je zalilo celotno takratno naselje in idrijski rudnik. Pri tem pa ostaja odprto vprašanje časa sprožitve plazu, saj nekateri viri omenjajo šele leto 1325, kot leto sprožitve; to leto so mdr. v Idriji pod gradom postavili kapelo kot spomin na poplavo.

Naslednji je prispevek Draga Trpina (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici), ki predstavlja goriško gospostvo v začetku 16. stoletju. Tudi na tolminskem je potres namreč pustil posledice. Tu se je po beneški vojni meja med Beneško republiko in habsburškimi deželami za skoraj tri stoletja ustalila, prišlo je do prepovedi trgovanja z benečansko Furlanijo, kar je posledično prispevalo k tihotapstvu.

V prispevku Ine Ceciċ (Agencija Republike Slovenije za okolje) in Matevža Koširja (Arhiv Republike Slovenije) sta moči združila seizmologinja in zgodovinar, ki predstavljata potres v »*luči novih raziskav*«. Med drugim izpostavljata vprašanje časa rušilnega potresnega sunka, ki je najverjetneje nastal 26. marca 1311 v zgodnjih popoldanskih urah (str. 100), in območje žarišča potresa, ki ga nekateri postavljajo v Furlanijo, saj naj bi imel potres po raziskavah Italijanov najmočnejše učinke v Čedadu, Huminu in Osovku. Omenjata številne vire o potresu iz 16. stoletja, ter imata za močno pretirane starejše ocene, da naj bi potres terjal 12.000 žrtev.

Sledita dva prispevka geologov in seizmologov o idrijskem prelomu, eni najbolj izrazitih tektonskih struktur na ozemlju Slovenije, ki v dolžini 120 km prečka jugozahodno Slovenijo, ter o potresih ob njem. Revija je popestrena še z prispevkom Petra Suhadolca (Univerza v Trstu), ki potrese po svetu predstavlja s pomočjo bogatega filatelističnega gradiva, ki je tudi bilo na gradu Gewerkenegg

postavljeno na ogled skupaj z omenjeno razstavo. Temu sledi še kratek prispevek Martine Peljhan (Rudnik živega srebra Idrija) o omenjeni razstavi v Mestnem muzeju Idrija.

Želimo si lahko, da bi do podobnih osvetlitev večjih naravnih nesreč v preteklih stoletjih prišlo tudi v prihodnje, saj zgodovinarji radi pozabijo na posledice v pokrajini, ki so jih imele naravne nesreče ali naravne danosti v obče, nezgodovinarji pa se večinoma premalo zavedajo širših družbeno-političnih okoliščin preteklih časov.

Matija ZORN

LJUDEVIT MARĐETKO, SINIŠA GOLUB, OD PRAŠUME DO REGIONALNOG PARKA MURA-DRAVA, JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA NA PODRUČJU MEĐIMURSKE ŽUPANIJE, 2011., STR. 36.

U 2011. godini koju su Ujedinjeni narodi proglasili *Međunarodnom godinom šuma* (na poticaj Republike Hrvatske!), u Međimurju iz tiska izlazi opsegom mala, ali značajem velika knjižica pod naslovom „Od prašume do Regionalnog parka Mura-Drava“.

Prvi dio knjižice je ispisana obiteljska povijest Ljudevita Marđetka umirovljenog nastavnika matematike i fizike iz Čakovca pod naslovom „*Kratka povijest lugara i lugarnica grofova Feštetića i Šumarije Slavonija d.d. u Međimurju*“. Autorovi pradjedovi i djed su, naime, bili lugari grofova Feštetića, a autor je tu obiteljsku pripovjest (temeljenu na obiteljskim povijesnim činjenicama) već objavio u *Hrvatskom kajkavskom kalendaru* (Matica hrvatska Čakovec, 2002. i 2004.) te u časopisu *Meridijani* (studeni 2003.). Za ovu publikaciju napravio je sažetu, ali preglednu inačicu priče te ju upotpunio s deset izvornih crno-bijelih fotografija iz svojeg privatnog arhiva. Ključni motiv na fotografijama jest Murščak, šumovito i poplavno područje uz Muru u Međimurju, koje je i danas sinonim za „pravu šumu“.

Drugi dio pod naslovom „*Kako se i kada dogodio sumrak međimurskih šuma?!?*“ je kompilacija međimurskih povijesnih činjenica iz perioda od 1800.-1923. godine. Činjenice iz povijesti Međimurja dopunjene su spoznajama iz *Globalne povijesti okoliša* (Disput, 2010.) te je tako čitateljima dodatno pojašnjena ekohistorijska vrijednost Marđetkove priče iz prvog dijela knjižice. Taj pregled kompilirao je Siniša Golub, ravnatelj Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Međimurske županije, ujedno i urednik ove publikacije.

Knjižica je nastala u sklopu projekta „*Šumsko blago u Regionalnom parku Mura-Drava*“ kojeg provodi nakladnik publikacije (Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Međimurske županije), a financira Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (Uprava za zaštitu prirode). Publikacijom se željelo prikazati kako današnje stanje šuma u Međimurju (tek je manje od jedne desetine teritorija županije pokriveno šumom!) ima svoje povijesne korijene. Tako je ova knjižica i svojevrsni poticaj na dublje ekohistorijsko istraživanje i propitivanje svih uzroka radikalnog nestanka šuma iz Međimurja na prijelazu 19. u 20. stoljeće.

Zajedno s knjižicom, isti je nakladnik objavio i plakat (50x70cm; 2.000 primjeraka) pod naslovom „*Legendarni hrast Adam*“ na kojem je otisnuta jedina poznata i (sada) javno dostupna fotografija gorostasnog stabla hrasta lužnjaka kojem je narod nadjenulo ime Adam, a koji je (pouzdanu se to zna) srušen u Međimurju u Orehovečkom lugu 1925. godine. Adam je prilikom rušenja bio starosti preko 500 godina, a ta je fotografija rijetki ekohistorijski dokazni materijal (pra)šumovitosti Međimurja prije samo stotinjak godina. Ovakva nastojanja ukazuju na to koliko je bogata povijest okoliša u Hrvatskoj.

Hrvoje PETRIĆ

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen IX. / Broj 9
Zagreb - Samobor 2013.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: prof. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Goran Đurđević (*Zadar*), Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Burlington, VT, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2013.

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

Na naslovnici / Cover:

Mlin na rijeci Muri kod Kotoribe (zbirka D. Feletara)